

© Ministerstvo spravedlnosti České republiky, www.justice.cz. [Překlad již zveřejněný na oficiální webové stránce Ministerstva spravedlnosti České republiky.] Povolení k opětovnému zveřejnění tohoto překladu bylo uděleno Ministerstvem spravedlnosti České republiky pouze pro účely zařazení do databáze Soudu HUDOC.

© Ministry of Justice of the Czech Republic, www.justice.cz. [Translation already published on the official website of the Ministry of Justice of the Czech Republic.] Permission to re-publish this translation has been granted by the Ministry of Justice of the Czech Republic for the sole purpose of its inclusion in the Court's database HUDOC.

Anotace rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva

Rozsudek ze dne 18. prosince 2018 ve věci č. 36658/05 – *Murtazaliyeva proti Rusku*

Velký senát Soudu poměrem patnácti hlasů proti dvěma rozhodl, že nedošlo k porušení práva stěžovatelky na spravedlivý proces dle čl. 6 odst. 1 a 3 písm. d) Úmluvy tím, že nebylo vyhověno návrhu obhajoby na výslech svědků přítomných při prohlídce jejích osobních věcí, při níž byla objevena trhavina. Námitku absence výsledku jiného svědka v rámci hlavního líčení soud považoval za zjevně neopodstatněnou, jelikož se stěžovatelka práva na jeho výslech před soudem vzdala. Soud dospěl dále k závěru o neporušení čl. 6 odst. 1 písm. b) Úmluvy v otázce tvrzené nemožnosti stěžovatelky shlédnout v řízení před soudem videozáznam pořízený při sledování jejího bytu, aby mohla ověřit přesnost jeho přepisu, neboť k danému účelu bylo postačující, že stěžovatelka nahrávku slyšela.

I. Skutkové okolnosti

Stěžovatelka je čečenského původu a její dětství bylo silně poznamenáno tamním ozbrojeným konfliktem. Jelikož existovalo podezření, že může být napojena na čečenské teroristické skupiny, dostal policista A. za úkol, aby s ní v utajení navázal vztah. Policista A. zprostředkoval stěžovatelce ubytování v zařízení, kde byla se svolením soudu nainstalována skrytá kamera a prostorový odposlech. Zde stěžovatelka pobývala se dvěma kamarádkami V. a Ku., s nimiž navštěvovala mešitu. Když při zběžné pouliční kontrole v březnu 2004 vyšlo najevo, že vypršela platnost jejího povolení k pobytu, byla zadržena a odvezena na policejní stanici. Při prohlídce jejích osobních věcí byly v tašce nalezeny dva balíčky obsahující výbušniny. Při následné domovní prohlídce v bytě stěžovatelky byl zajištěn její deník obsahující poznámky oslavující bombové atentátníky, nenávistné projevy vůči ruské vládě a jejímu obyvatelstvu, odhodlání vydat se na cestu džihádu a zemřít mučednickou smrtí, jakož i několik fotografií eskalátoru v jednom z moskevských nákupních center. Přepis nahrávek ze sledovacích zařízení v jejím bytě dokládal radikalizaci stěžovatelky a pokusy přesvědčit i její spolubydlící, aby sdílely její osud.

Soud v trestním řízení vycházel z řady věcných a listinných důkazů, z výpovědí svědků – zejména policistů přítomných při zadržení stěžovatelky a jejích dvou spolubydlících –, ale také z protokolu o výpovědi A. pořízené v rámci přípravného řízení. K žádosti stěžovatelky soud rovněž na jednání přehrál videonahrávku pořízenou v rámci sledování jejího bytu. V řízení se stěžovatelka neúspěšně domáhala výsledku svědků B. a K., kteří byli přítomni jako přízvaní nezávislí pozorovatelé k prohlídce jejích osobních věcí na policejní služebně. Soud měl za to, že by jejich výpověď nemohla výsledek řízení ovlivnit. Stěžovatelka byla za přípravu teroristického útoku, snahu o radikalizaci spolubydlících a přechovávání trhavin odsouzena k trestu odnětí svobody v trvání devíti let.

II. Odůvodnění rozhodnutí Soudu

V řízení před Soudem stěžovatelka namítala, že trestní řízení nebylo spravedlivé, protože: a) v rozporu s čl. 6 odst. 1 a 3 písm. b) Úmluvy neměla účinnou možnost shlédnout nahrávku ze skryté kamery přehrávanou v soudní síni, b) soud v rozporu s čl. 6 odst. 1 a 3 písm. d) Úmluvy nevyhověl jejímu návrhu na výslech svědka A., u něhož připustil jako důkaz záznam o výpovědi z přípravného

řízení, a c) zamítl návrh obhajoby na výslech svědků B. a K., kteří byli přizváni k prohlídce jejích osobních věcí na policejní stanici.

Senát třetí sekce Soudu v rozsudku ze dne 9. května 2017 rozhodl jednomyslně o neporušení čl. 6 odst. 1 a 3 písm. b), čtyřmi hlasy proti třem o neporušení čl. 6 odst. 1 a 3 písm. d) ve vztahu ke svědkovi A. a pěti hlasy proti dvěma o neporušení čl. 6 odst. 1 a 3 písm. d) ve vztahu ke svědkům B. a K. Věc byla postoupena velkému senátu na žádost stěžovatelky.

A. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČL. 6 ODST. 1 A 3 PÍSM. B) ÚMLUVY

Velký senát se v zásadě ztotožnil s argumentací senátu třetí sekce, jenž ve věci dříve rozhodoval. Připomněl, že dané ustanovení Úmluvy musí být vnímáno jako celek zaručující právo obviněného účastnit se aktivně trestního řízení, které je proti němu vedeno, což zahrnuje nejen právo být osobně přítomen jednání před soudem, nýbrž i právo slyšet a sledovat průběh řízení (*Stanford proti Spojenému království*, č. 16757/90, rozsudek ze dne 23. února 1994, § 26). Zásada kontradiktornosti řízení poté vyžaduje, aby obžaloba i obhajoba měly stejnou možnost seznámit se všemi stanovisky a důkazy předloženými soudem s cílem ovlivnit jeho rozhodnutí a aby jim byla dána příležitost se k nim také vyjádřit.

Soud porušení uvedených zásad neshledal. Obhajoba v rámci řízení požadovala přehrání jednoho záznamu, aby mohla ověřit správnost jeho písemného přepisu. Její žádosti bylo vyhověno. Stěžovatelka blíže neuvedla, v čem měly spočívat údajné technické nedostatky při přehrávání záznamu, které jí měly znemožnit jeho porovnání s přepisem založeným ve spise. Vzhledem k účelu, pro který měla být nahrávka přehrávána, lze považovat za postačující, že byl obhajobě puštěn zvukový, nikoliv současně obrazový záznam. Dle protokolu z jednání navíc obhajoba nevznesla vůči způsobu, jakým byl záznam přehrán, ani vůči jeho kvalitě žádné námitky. V této rovině tedy k porušení práva stěžovatelky na spravedlivý proces nedošlo.

B. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČL. 6 ODST. 1 PÍSM. D) ÚMLUVY VE VZTAHU KE SVĚDKOVI A.

Soud se zabýval převážně námitkou ruské vlády, podle níž se stěžovatelka fakticky vzdala svého práva na výslech svědka A. Soud připomněl, že jde z povahy věci o předběžnou námitku vůči přijatelnosti stížnosti, kterou je třeba se zabývat v kterémkoli stádiu řízení. Velký senát přitom není vázán dříve vysloveným názorem senátu stran přijatelnosti stížnosti (*Regner proti České republice*, č. 35289/11, rozsudek velkého senátu ze dne 19. září 2017, § 97).

Znění ani duch článku 6 Úmluvy v zásadě nebrání tomu, aby se jednotlivec mohl svobodně vzdát dílčích náležitostí práva na spravedlivý proces. Takové rozhodnutí však musí být jednoznačné, doprovázené minimálními zárukami odpovídajícími významu daného práva a nesmí odporovat veřejnému zájmu. Postačí i konkludentní projev vůle za předpokladu, že si musel být obviněný vědom důsledků svého rozhodnutí.

Po zvážení všech okolností Soud dospěl k závěru, že se stěžovatelka svým jednáním nepřímo vzdala práva na výslech svědka A. Jak plyne ze spisu, obhajoba jednoznačně souhlasila s přečtením jeho výpovědi z přípravného řízení. Pokud následně nebylo vyhověno jejímu návrhu z posledního dne dokazování na výslech dotyčného svědka z důvodu, že byl dle informací soudu nedostupný, obhajoba nevznesla proti čtení jeho výpovědi z přípravného řízení žádné námitky. Před skončením dokazování se předseda senátu dotázal stran, zda považují i přes nepřítomnost některých svědků dokazování za úplné a postačující, načež obhajoba nevznesla žádné námitky. Ani stěžovatelka neuvedla, že trvá na výslechu daného svědka. V případě uplatnění takové námitky by se přitom soudy podle platné právní úpravy musely přinejmenším pokusit svědka A. předvolat či předvést.

Soud přihlédl k tomu, že stěžovatelka byla po celou dobu zastoupena dvěma obhájci, které si sama zvolila. Těm musely být případné důsledky jejich počínání zřejmé. Obhajoba navíc tuto námitku neuplatnila ani v odvolacím řízení. Jednání stěžovatelky a jejích obhájců, kteří shodně souhlasili s připuštěním písemné výpovědi A. z přípravného řízení, tak podle Soudu představovalo vzdání se

práva na výslech tohoto svědka. Takový postup navíc neodporoval veřejnému zájmu. Soud proto stížnost v rozsahu dané námitky odmítl pro zjevnou neopodstatněnost ve smyslu čl. 35 odst. 3 písm. a) Úmluvy.

C. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČL. 6 ODS. 1 PÍSM. D) ÚMLUVY VE VZTAHU KE SVĚDKŮM B. A K.

a) K pojmu svědka

Soud úvodem podotkl, že ruská úprava trestního řízení rozlišuje mezi svědky události samotné a svědky, kteří byli jakožto nestranní pozorovatelé vyšetřujícími orgány přizváni k provedení určitého procesního úkonu. Ti nemají žádné povědomí o případu, nejsou způsobilí vypovídat o skutkovém pozadí věci ani o otázce viny. Jejich přítomnost na hlavním líčení proto zpravidla není vyžadována, aniž by tím byla dotčena celková spravedlivost řízení (srov. *Shumeyev a ostatní proti Rusku*, č. 29474/07 a další, rozhodnutí ze dne 22. září 2015, § 37). Projednávaná věc se odlišuje od případů dříve rozhodnutých tím, že se obhajoba domáhala jejich výslechu v rámci hlavního líčení. Jejich výpověď měla přitom podpořit domněnku, že trhavina mohla být stěžovatelce nastražena do tašky při provádění osobních prohlídky. Dle Soudu bylo proto nezbytné pohlížet na B. a K. jako na „svědky ve prospěch“ stěžovatelky ve smyslu čl. 6 odst. 3 písm. d) Úmluvy.

b) Dosavadní obecné zásady

Soud dále připomněl obecné zásady týkající se práva na výslech svědků navržených obhajobou, které byly shrnuty ve věci *Perna proti Itálii* (č. 48898/99, rozsudek velkého senátu ze dne 6. května 2003, § 29 a 32). Otázka přípustnosti důkazu je podle něj především záležitostí vnitrostátního práva a vnitrostátních soudů. Jeho úkolem je toliko zkoumat celkovou spravedlivost řízení. K posouzení, zda nepřipuštěním výpovědi svědka navrženého obhajobou došlo k porušení článku 6 Úmluvy, Soud stanovil dvoustupňový test. Podle něho je třeba zkoumat, zda stěžovatel v návrhu na předvolání svědka odůvodnil, v čem spatřuje význam jeho výpovědi z hlediska zjištění pravdy, a dále zda odmítnutím vyslechnout svědka na hlavním líčení nedošlo k narušení celkové spravedlivosti řízení. Soud dále vytýčil pravidlo, že jakmile vnitrostátní soudy připustí, že výslech svědka může být relevantní, jsou povinny přijmout účinná opatření, aby zajistily jeho účast na hlavním líčení, a to přinejmenším jeho předvoláním či předvedením za součinnosti policie (*Polufakin a Chernyshev proti Rusku*, č. 30997/02, rozsudek ze dne 25. září 2008, § 207).

c) Vyjasnění těchto zásad velkým senátem

Stěžovatelka se před velkým senátem domáhala přehodnocení tohoto přístupu. Poukazovala zejména na mechanické používání dvoustupňového testu v praxi, nepřiměřené břemeno, které ukládá na jednotlivce, a posun v rozhodovací činnosti jiných mezinárodních kontrolních orgánů. Soud k tomu podotkl, že většina jiných orgánů vychází z podobných, ne-li přímo stejných standardů, které stanovil ve věci *Perna proti Itálii* (cit. výše). Současně připustil, že v mezidobí došlo k určitému vývoji v jeho vlastní judikatuře. Kromě dvou shora citovaných kroků totiž Soud ve většině stížností zkoumal také způsob, jakým se vnitrostátní soudy s návrhem stěžovatele na předvolání svědka v jeho prospěch vypořádaly. Aby vyjasnil a sjednotil dosavadní praxi, rozhodl se tento prvek výslovně do testu zahrnout. Skutečnost, zda vnitrostátní soudy zvažovaly význam výpovědi a zda své rozhodnutí nevyhovět návrhu na jeho předvolání opřely o přesvědčivé důvody, musí být dle Soudu vnímána jako samostatná a neoddělitelná součást tohoto testu. Napříště tak bude poměřovat postup vnitrostátních soudů v otázce zamítnutí návrhu obhajoby na předvolání svědka těmito kritérii: a) zda byl návrh obhajoby dostatečně odůvodněn co do relevance výpovědi z hlediska předmětu obžaloby, b) zda vnitrostátní soudy posoudily relevanci jeho výpovědi a náležitě odůvodnily své rozhodnutí o zamítnutí návrhu na jeho předvolání a c) zda byla tímto rozhodnutím narušena celková spravedlivost řízení.

Význam výslechu by měl být posuzován ve vztahu k podstatě obvinění, které bylo proti stěžovateli vzneseno, a k způsobilosti výpovědi ovlivnit výsledek řízení. Tentýž standard se dle Soudu uplatní nejen v případě, že výslech svědka navrhla obhajoba, ale pokaždé, kdy jde o svědka, u něhož lze

rozumně očekávat, že by svou výpověď mohl posílit postavení obhajoby. Jakmile stěžovatel na relevanci výsledku svědka upozornil, je dle druhého kritéria třeba zkoumat, zda se jí zabývaly také vnitrostátní soudy a zda předložily dostatečné důvody pro zamítnutí návrhu. Odůvodnění musí být přiměřené rozsahem i mírou podrobnosti. Nelze však vyžadovat, aby se soudy obsáhle vyjadřovaly ke každému jednotlivému argumentu stěžovatele (srov. *Van de Hurk proti Nizozemsku*, č. 16034/90, rozsudek ze dne 19. dubna 1994, § 61). Obecně platí, že čím pádnější jsou důvody, na něž poukázala obhajoba, tím pečlivější musí být také přezkum a tím přesvědčivější musí být i zdůvodnění, které soudy použily pro své zamítavé rozhodnutí.

d) K použití těchto zásad na projednávanou věc

Prizmatem nově stanoveného tříbodového testu Soud přezkoumal i věc stěžovatelky.

K prvnímu kroku testu podotkl, že obhajoba v rámci vnitrostátního řízení jen velmi stručně poukázala na možnou relevanci výpovědi svědků B. a K. Stěžovatelka sama přitom uvedla, že na jejich výpovědi netrvá, jelikož byla přesvědčena, že k umístění trhaviny do její tašky došlo dříve, než byla vyzvána k osobní prohlídce. Návrh svých obhájců nicméně podpořila. Obhajoba však nepředložila žádný právní ani skutkový argument, jak by jejich výslech mohl podpořit pozici stěžovatelky v řízení.

Ve světle druhého kroku soudy sice jednoznačně pochybily, když neuvedly žádné důvody, proč návrh obhajoby zamítly. Tato procesní vada však byla zhojena nejvyšším soudem, který objasnil, že výslech těchto svědků byl nadbytečný, jelikož sama stěžovatelka tvrdila, že pokud jí byly trhaviny podstrčeny, muselo se tak stát dříve, než byli svědci povoláni k prohlídce jejich osobních věcí. Jejich výpověď proto nemohla být z hlediska výsledku řízení relevantní.

U posledního bodu testu Soud konstatoval, že stěžovatelka byla po celou dobu zastoupena dvěma obhájci, jejichž prostřednictvím jí byla zajištěna účinná obhajoba. Měla tak příležitost vyslýchat svědky, vyjadřovat se k prováděným důkazům, navrhopvat důkazy apod. Její odsouzení bylo nadto založeno na značném množství provedených důkazů. Nevyhovění návrhu na předvolání a výslech svědků B. a K. proto nemohlo narušit celkovou spravedlivost řízení. K porušení čl. 6 odst. 1 a 3 písm. d) Úmluvy tedy nedošlo.

III. Oddělená stanoviska

Částečně nesouhlasné stanovisko připojil k rozsudku soudce Bošnjak, podle něhož došlo k porušení čl. 6 odst. 1 a 3 písm. d) Úmluvy z důvodu absence výsledku svědků B. a K. Disentující soudce sice souhlasil s přechodem k třístupňovému testu, avšak dle jeho mínění vnitrostátní soudy ve všech jeho krocích selhaly. Oproti němu se soudce Pinto de Albuquerque postavil kriticky k samotnému testu, který byl stanoven v přelomovém rozsudku ve věci *Perna proti Itálii*, a proto nesouhlasil ani s jeho doplněním, které provedla většina soudců. Ve svém nesouhlasném stanovisku rozvedl, proč dle jeho názoru došlo k porušení práva stěžovatelky na výslech svědků ve svůj prospěch jak ve vztahu ke svědkům B. a K., tak ve vztahu ke svědkovi A.